

Ks. Jan Dyduch (PAT, Kraków)

Posłannictwo świeckich w świecie w świetle II Polskiego Synodu Plenarnego

Wstęp

Ojciec Święty Jan Paweł II, wytyczając program dla Kościoła na przyszłość, napisał:

Należy zwłaszcza lepiej odkrywać znaczenie powołania właściwego świeckim, którzy jako tacy są wezwani, aby (...) mieć swój udział w posłannictwie całego Ludu Bożego w Kościele i świecie przez swą pracę zmierzającą do szerzenia Ewangelii oraz uświęcania ludzi¹.

Wszelka działalność zmierzająca do szerzenia Orędzia Ewangelicznego w świecie i budowania tam Królestwa Bożego stanowi istotę apostołskiego posłannictwa wiernych świeckich. Program posłannictwa świeckich, szczególnie tych żyjących w Polsce, jawi się w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego.

Odnowa porządku doczesnego

Odwołując się do Soboru Watykańskiego II, Polski Synod Plenarny naucza:

Świeccy powołani przez Boga w świecie są posłani do świata, aby być solą ziemi, nadawać światu ewangeliczny smak, przemieniać i uświęcać świat od wewnątrz na sposób zaczynu, oświetlać wszelkie drogi, po których kroczą, światłem wiary, nadziei i miłości².

¹ List apostolski *Novo millennio ineunte*, 6 I 2002, Vatican 2001 (= NMI), n. 46.

² II Polski Synod Plenarny (1991–1999), Poznań 2002 (= II PSP), s. 143.

Nauczanie Synodu przywołuje encykliki społeczne papieża Jana Pawła II, w szczególności *Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus*³. Ukazana tam dewastacja materialna i duchowa świata, będąca skutkiem wtlaczanej, fałszywej ideologii marksistowskiej, nie oszczędziła polskiej rzeczywistości⁴. Stąd szczególne wołanie Synodu o odnowę porządku doczesnego w Polsce. Jest to zadanie całego Kościoła, ale przede wszystkim wiernych świeckich. To ich Synod postrzega jako pełnoprawnych członków Kościoła:

Dlatego to oni i przede wszystkim oni winni uświadomić sobie coraz wyraźniej nie tylko to, że należą do Kościoła, ale że sami są Kościołem (...)⁵

To głębokie powiązanie świeckich z Kościołem sprawia, że – żyjąc w świecie – winni budować Królestwo Boże, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Do tego ich Bóg powołuje⁶. Powołanie świeckich do odnowy świata jest zarazem powołaniem do świętości: „Pierwszym i podstawowym powołaniem każdego świeckiego katolika jest powołanie do świętości, czyli do doskonałości w miłości”⁷. Z kolei powołanie do świętości łączy się ściśle z powołaniem do apostołstwa⁸. Apostołstwo świeckich jest tak istotne dla Kościoła, że nauczanie Soboru Watykańskiego II o apostołstwie Kościoła zostało wyrażone w dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*.

Świeccy ponoszą pełną odpowiedzialność za apostołskie posłannictwo Kościoła. Jest ono ich prawem i obowiązkiem:

Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do Apostołstwa, mają ogólny obowiązek, a zarazem prawo – współpracować – czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach, ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte (...) (kan. 225 par. 1 KPK).

Świeccy prowadzą apostołstwo indywidualne i zrzeszone. Podstawowe znaczenie posiada apostołstwo indywidualne, polegające na świadectwie życia i świadectwie słowa. Domaga się ono życia z wiary, inspi-

³ Por. tamże, s. 65.

⁴ Por. Jan Paweł II, *Centesimus annus*, 2 V 1991, Vatican 1991 (= CA), n. 23–26.

⁵ II PSP, s. 144.

⁶ Por. tamże, s. 144.

⁷ Tamże, s. 148.

⁸ II PSP, s. 148.

rowanego miłością i opromienionego nadzieją oraz przewyciężenia rozłamu między wyznawaną wiarą a życiem codziennym. Apostolstwo indywidualne prowadzi do apostolstwa zrzeszonego, które tak bardzo odpowiada społecznej naturze ludzkiej⁹. Realizacja apostołskiego posłannictwa świeckich, będącego zarazem ich drogą do świętości, sprawia odnowę porządku doczesnego. Odnowa ta jest niezbędna i nagląca, w szczególności w takich dziedzinach jak polityka, życie społeczne, gospodarka i kultura. Naucza Synod Plenarny:

Świecka droga do świętości polega, między innymi, na kształtowaniu swojego człowieczeństwa, życia rodzinnego, stosunków międzyludzkich, gospodarki, polityki i kultury zgodnie z wolą Bożą. Nie jest więc ona ucieczką od świata, ale wręcz przeciwnie „uświęceniem świata” (*consecratio mundi*), z zachowaniem zasady autonomii rzeczywistości ziemskich¹⁰.

Tak więc Bóg posyła świeckich do świata, aby uświęcając siebie, dokonywali odnowy porządku doczesnego w duchu Ewangelii.

Realizowanie tego posłannictwa niemożliwe jest bez łaski Bożej. Człowiek świecki otrzymuje ją od Boga i dzięki współpracy nadaje swojej świeckiej egzystencji nową nadprzyrodzoną wartość¹¹. Program dążenia do świętości ukazuje Synod Plenarny w specjalnym dokumencie: *Świętość. Dar i zadanie*, który także zwraca uwagę na pewne charakterystyczne cechy w osiąganiu przez świeckich świętości¹². Realizując swoje posłannictwo, świeccy, w szczególny sposób, odpowiedzialni są za ewangeliczną odnowę życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego:

Synod wzywa wszystkich członków Kościoła w Polsce, a w szczególny sposób wiernych świeckich, by stosownie do swych możliwości i talentów starali się być obecni na współczesnych areopagach – wielkich obszarach polityki, ekonomii, cywilizacji i kultury, które domagają się ponownej ewangelizacji¹³.

Synod Plenarny poświęca działalności politycznej odrębny dokument: *Kościół wobec rzeczywistości politycznej*¹⁴. Ukazuje on obraz życia

⁹ Por. J. Dyduch, *Rola indywidualnego i zrzeszonego apostolstwa świeckich*, „Polonia Sacra” 4 (2000) nr 7, s. 103–116.

¹⁰ II PSP, s. 236.

¹¹ Por. M. D. Chenu, *Lud Boży w świecie*, Kraków 1968, s. 76–77.

¹² Por. II PSP, s. 231–250.

¹³ II PSP, s. 93.

¹⁴ Por. tamże, s. 83–99.

politycznego w Polsce. Na obraz ten wpłynęła sytuacja z okresu zniewolenia komunistycznego, jak również negatywne skutki liberalizmu. Nie brakuje jednak znaków nadziei i możliwości zmian na lepsze¹⁵. Na nie zasadniczy wpływ mają katolicy świeccy, których obowiązkiem jest należyte zaangażowanie się w sprawy polityczne:

Świeccy nie mogą zrezygnować z udziału w polityce, gdyż przez nią służą osobie i społeczeństwu, ożywiając duchem chrześcijańskim rzeczywistość doczesną¹⁶.

Synod ukazuje politykę jako roztropną troskę o dobro wspólne, zmierzającą do stworzenia takich warunków życia społecznego, które zarówno zrzeszeniom, jak i poszczególnym członkom społeczeństwa pozwolą pełniej i łatwiej osiągnąć własną doskonałość, zapewnić im poszanowanie i obronę podstawowych praw osoby oraz bezpieczeństwo. W tym kontekście Synod preferuje demokratyczny ustrój państwa, ale zbudowany na fundamencie etycznym. W tworzeniu demokratycznego ładu w państwie winni uczestniczyć katolicy świeccy, podejmując działania polityczne inspirowane Ewangelią¹⁷. Szczególnym uczestnictwem w tej działalności jest udział w sprawowaniu władzy politycznej. Wszyscy obywatele winni mieć wpływ na kształt i sposób wykonywania władzy politycznej poprzez wybory, zarówno jako wybierający jak i wybierani. Dlatego Synod wzywa:

Odpowiedzialność polityczna chrześcijan powinna wyrażać się konkretnie w uczestnictwie w wyborach, udzielaniu poparcia dla kandydatów gwarantujących kompetentne realizowanie wskazań społecznego nauczania Kościoła (...)¹⁸

Działalność polityczna wiąże się z funkcjonowaniem partii politycznych. Epoka komunizmu zniechęciła katolików do partii politycznych, obecnie z wielkim trudem budzi się świadomość, że udział w partiach politycznych, odpowiednio ukształtowanych, jest wyrazem podejmowania zadań dla dobra wspólnego. Wymaga to systematycznej formacji inspirowanej nauką społeczną Kościoła¹⁹.

¹⁵ Por. J. Dyduch, *Společne zadania świeckich w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego*, „Analecta Cracoviensia” 33 (2001), s. 711–724.

¹⁶ II PSP, s. 148.

¹⁷ Por. tamże, s. 94.

¹⁸ Tamże, s. 94.

¹⁹ Por. J. Krukowski, *Stanowisko Soboru Watykańskiego II wobec rozdziału Kościoła od Państwa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 27 (1980) z. 5, s. 53–62.

Nauka społeczna Kościoła inspirowane wskazania Synodu Plenarnego o odnowie życia społeczno-gospodarczego. Tą sprawą zajmuje się on, w sposób szczególny w dokumencie: *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego*²⁰. Odnowa społeczno-gospodarcza jest zadaniem wiernych świeckich: „Zasadniczym punktem w służbie świeckich na rzecz społeczeństwa jest kwestia gospodarczo-społeczna”²¹. Zgodnie z nauczaniem Synodu regulatorem ładu społeczno-gospodarczego jest personalizm, zasada dobra wspólnego, zasada solidarności, sprawiedliwość społeczna, zasada pomocniczości, ekonomia i etos przedsiębiorczości. Ideą przewodnią odnowy społeczno-gospodarczej jest sprawiedliwość i miłość²². Synod zdecydowanie negatywnie ocenia system społeczno-gospodarczy stworzony przez komunizm nie tylko ze względu na błędną politykę gospodarczą, ale przede wszystkim na błędną i kłamliwą koncepcję człowieka. Krytycznie ocenia także kapitalizm z powodu absolutyzowania wolności gospodarczej i lekceważenia wymiaru etycznego i religijnego w działalności ekonomicznej²³.

Najpowszechniejszym narzędziem rozwoju gospodarczego jest praca człowieka. W tę dziedzinę wkradło się wiele nadużyć, dlatego jest potrzebna ewangelizacja pracy ludzkiej. Jest to zadanie katolików świeckich. Nauczanie Synodu o pracy ludzkiej bazuje na encyklice Jana Pawła II *Laborum exercens*. Zajmuje się także bezrobociem jako złem społecznym²⁴. Synod zwraca się zarówno do pracodawców, jak i do pracowników:

Synod wzywa właścicieli i kierowników przedsiębiorstw do poszanowania godności i praw pracowników oraz zwiększenia wysiłków mających na celu humanizację procesu pracy. Do pracowników zaś apeluje o uczciwą i rzetelną pracę oraz o budowanie wzajemnych stosunków na fundamencie cnoty solidarności²⁵.

Świeccy posłani do świata zobowiązani są do obrony człowieka, jego godności i jego praw: „Katolicy świeccy są wezwani do tego, by biorąc udział w nowej ewangelizacji – krzewili poszanowanie godności

²⁰ II PSP, s. 65–81.

²¹ Tamże, s. 75.

²² Por. tamże, s. 66–71.

²³ Por. tamże, s. 72–76.

²⁴ Por. tamże 75–77.

²⁵ Por. tamże, s. 77.

ludzkiej, prawa do życia, wolności, a zwłaszcza wolności religijnej²⁶. Wobec tak częstych współcześnie sytuacji gwałcenia godności człowieka i jego praw, czego szczególnie bolesnym wyrazem jest rozpanoszony terroryzm, naglące jest wołanie o ewangelizację życia społecznego i politycznego²⁷.

Nieodzownym elementem odnowy życia społecznego jest ewangelizacja kultury:

Ludzie świeccy powołani są także do odbudowania więzi między Ewangelią a kulturą, do tworzenia i przekazywania kultury prawdziwie ludzkiej i chrześcijańskiej²⁸.

Synod docenia znaczenie kultury dla życia narodu, jego rozwoju oraz dla życia Kościoła i dlatego poświęca tej sprawie specjalny dokument: *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*²⁹. W rozpowszechnianiu kultury mają udział środki społecznego przekazu:

Uprzywilejowanym miejscem upowszechniania kultury są środki społecznego przekazu, dlatego również one winny być polem misji świeckich³⁰.

Istotną rolę w rozwoju kultury odgrywa oświata, szkolnictwo i nauka. Synod wzywa świeckich:

Ewangelizowanie kultury najbardziej skutecznie dokonuje się poprzez działalność apostołską świeckich, dlatego Kościół zachęca ich, by z odwagą i twórczą inteligencją byli obecni w uprzywilejowanych miejscach kultury, jakimi są szkoły i uniwersytety, ośrodki badań naukowych i technicznych, środowiska twórczości artystycznej i humanistycznej³¹.

Synod, doceniając rolę i znaczenie szkół i uczelni, ogłasza specjalny dokument – *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*³². Do sprawy szkół wrócimy poniżej omawiając środowiska formacji świeckich.

²⁶ Tamże, s. 148.

²⁷ Por. tamże, s. 148–149.

²⁸ Tamże, s. 149.

²⁹ Tamże, s. 101–124.

³⁰ Tamże, s. 149.

³¹ Tamże, s. 105.

³² Tamże, s. 49–63.

Formacja świeckich

Świeccy, chcąc wykonać zadania wynikające z ich misji i posłannictwa do świata, potrzebują integralnej i stałej formacji:

Formacja ta to stały proces osobistego dojrzewania i upodabniania się do Chrystusa, zgodnie z wolą Ojca, pod kierunkiem Ducha Świętego³³.

Stąd istota formacji chrześcijańskiej polega na coraz gorliwszym, pełniejszym i doskonalszym naśladowaniu Chrystusa³⁴. Zawiera ona w sobie nie tylko element informacyjno-intelektualny, ale także metody i środki praktyczne. Dlatego w jej skład wchodziłoby trójwartościowe przygotowanie duchowe, polegające na równoczesnym kształtowaniu miłości Boga, bliźniego i świata³⁵. Wierni świeccy mają prawo do takiego wychowania, do takiej formacji, która by sprawiała rozwój ich darów naturalnych i nadnaturalnych:

Wierni, którzy to przez chrzest są powołani do prowadzenia życia zgodnego z doktryną ewangeliczną, posiadają prawo do wychowania chrześcijańskiego, przez które mają być odpowiednio przygotowani do dojrzałości osoby ludzkiej i jednocześnie do poznania i przeżywania tajemnicy zbawienia (kan. 217 KPK).

Z prawa do prowadzenia życia zgodnego z powołaniem i posłannictwem w świecie wynika prawo świeckich do własnej duchowości: „Wiernym przysługuje prawo (...) podążania własną drogą życia duchowego, zgodnego jednak z doktryną Kościoła” (kan. 214 KPK). Świeccy mają prowadzić życie wewnętrzne odpowiadające ich posłannictwu³⁶.

Rzeczywistość życia wewnętrznego wymaga ustawicznej formacji. Kieruje się ona dwoma zasadami. Pierwsza głosi, że celem wychowania katolików świeckich jest coraz pełniejsze odkrywanie własnego ich powołania i coraz większa gotowość, aby nim żyć w wypełnianiu własnej misji. Druga zasada wzywa do formacji jednolitej i integralnej, wiodącej do przewyciężenia dwutorowości życia chrześcijańskiego. Nie można za-

³³ Tamże, s. 149.

³⁴ Por. J. Dyduch, *Wezwani do winnicy i wszczepieni w Chrystusa*, Kraków 1989, s. 87.

³⁵ Por. Z. Narecki, *Apostolstwo świeckich w Kościele współczesnym*, „Życie Katolickie” 6 (1989) nr 10, s. 57.

³⁶ Por. E. Weron, *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich*, Poznań–Warszawa 1980, s. 286.

akceptować życia duchowego z jego wartościami i wymaganiami w ode-
rzwaniu od życia świeckiego, obejmującego rodzinę, pracę, sprawy spo-
łeczne, politykę i kulturę. Wszystkie te dziedziny życia świeckiego mają
być włączone w Boży plan zbawienia³⁷. Naucza Synod:

Formacja katolików świeckich ma służyć kształtowaniu jedności
dwóch nurtów życia – życia duchowego i życia świeckiego, obejmującego
rodzinę, pracę, relacje społeczne, zaangażowanie polityczne i kulturalne³⁸.

Taka formacja winna się opierać na wskazaniach katolickiej nauki
społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem nauki Jana Pawła II pod-
czas jego pielgrzymek do Ojczyzny. Na podkreślenie zasługuje odwoła-
nie się w procesie formacyjnym do prawdy o Bogu i człowieku, do po-
szanowania wolności i innych podstawowych praw człowieka³⁹. Wielo-
raka formacja wiernych świeckich uwzględnia formację duchową, dok-
trynalną, kulturalną i obejmuje integrując różne aspekty ich życia:

Formacja świeckich winna zawsze uwzględniać różne aspekty ich ży-
cia i prowadzić do przewyciężenia rozłamu między wyznawaną wiarą
i życiem codziennym⁴⁰.

Specyficzna duchowość świeckich i jej rozwój przez formację wy-
maga zastosowania odpowiednich środków formacyjnych: Są to: uważ-
ne wsłuchiwanie się w Słowo Boże zawarte w Piśmie Świętym i naucza-
niu Kościoła, ufna i wytrwała modlitwa, korzystanie z sakramentów
świętych, w szczególności z sakramentu pokuty odpuszczającego grze-
chy, korygującego błędy i sprawiającego ciągle nawracanie do Boga;
również z Eucharystii – źródła ustawicznie ożywiającego życie duchowe,
a także korzystanie z kierownictwa duchowego⁴¹. Formacja świeckich
domaga się rozwijania cnót boskich i cnót moralnych, szczególnie cnót
kardynalnych. Praktykowanie cnót wymaga współpracy człowieka z ła-
ską Bożą, której niewyczerpanym źródłem są sakramenty święte. Tak
więc specyfika formacji wiernych świeckich nie polega na odrębności
środków formacyjnych, które są wspólne dla wszystkich wiernych. Za-

³⁷ Por. tenże, *Duchowość i formacja ludzi świeckich*, „Ateneum Kapłańskie” 114 (1990), s. 422–424.

³⁸ II PSP, s. 155

³⁹ Por. tamże, s. 155.

⁴⁰ Tamże, s. 155.

⁴¹ Por. tamże, s. 149–153.

sadza się na inności w ich aplikacji dostosowanej do warunków życia świeckich, do ich obowiązków i zadań⁴². W procesie formacyjnym szczególną uwagę należy zwrócić na wychowanie prawego sumienia. Wydaje się, że jest to niezwykle ważne, gdyż współcześnie oddziałuje na człowieka wiele czynników informacyjnych, które w rezultacie powodują dezinformację i paczą jego wrażliwość moralną.

Formacja świeckich dokonuje się w określonych środowiskach. „Podstawową szkołą wiary i innych cnót jest rodzina” – głosi Synod Plenarny⁴³. Jej poświęca specjalny dokument: *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*⁴⁴. Rodzina jest tak mocno wpisana w tajemnicę Kościoła, że staje się, na swój sposób, uczestnikiem zbawczego posłannictwa Kościoła. Dlatego od starożytności była nazywana „Kościołem domowym”, czy „małym Kościołem” Rodzina zapoczątkowana w przymerzu małżeńskim stanowiącym dozgonną wspólnotę życia i miłości urzeczywistnia się w pełnym sensie w rodzicielstwie. Wszyscy członkowie rodziny otrzymują łaskę, aby podjąć obowiązek budowania wspólnoty osób przez miłość wyrażoną w służbie, dzieleniu się dobrami, radościami i cierpieniami. Przez co staje się świadkiem i uczestnikiem duchowej płodności Matki Kościoła. W ten sposób rodzina bierze udział w życiu i posłudze Kościoła. Podejmując to zadanie, rodzina uczestniczy w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: prorockiej, kapłańskiej i królewskiej⁴⁵.

Rodzina jest wspólnotą ewangelizowaną i ewangelizującą, stąd też przyjmuje, a zarazem głosi Ewangelię. W „Sanktuarium domowym” jest praktykowane kapłaństwo chrzcielne ojca rodziny, matki, dzieci – słowem wszystkich członków wspólnoty rodzinnej. Sakrament małżeństwa jest źródłem łaski nie tylko dla małżonków, ale także dla całej rodziny. Uświęcanie rodziny dokonuje się poprzez korzystanie z sakramentów świętych, w szczególności pokuty i Eucharystii, poprzez różne formy wspólnej modlitwy rodzinnej, świętowanie niedziel i innych uroczystości kościelnych czy rodzinnych. Realizując przykazanie miłości i służby, rodzina uczestniczy w posłudze królewskiej Chrystusa. Poprzez uczestnictwo rodziny w potrójnej misji Kościoła stara się ona naśladować Świętą Rodzinę z Nazaretu, która jest wzorem życia rodzinnego, prze-

⁴² Por. J. Dyduch, *Wezwani do winnicy...*, dz. cyt., s. 89.

⁴³ II PSP, s. 149.

⁴⁴ Tamże, s. 29–48.

⁴⁵ Por. tamże, s. 29, 33.

pojonego ewangeliczną prostotą, świętością, pracowitością, pokorą, miłością, wytrwałością i wdzięcznością⁴⁶.

Synod podejmuje i rozwija naukę soborową o rodzinie jako głębokiej wspólnoty życia i miłości. Rodzina jest kolebką życia. Człowiek przychodzi na świat w rodzinie, tam się rozwija, tam jest wychowywany, bowiem

(...) płodność miłości małżeńskiej nie ogranicza się jedynie do przekazywania życia dzieciom, lecz powinna obejmować ich wychowanie moralne i formację duchową⁴⁷.

O podstawowym prawie i obowiązku wychowania religijno-moralnego kilkakrotnie mówi KPK:

Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół (kan. 226 § 2)⁴⁸.

W wychowaniu istotną rolę odgrywa rozpoznanie przez dzieci własnego powołania życiowego, czy to do założenia własnej rodziny, czy też do kapłaństwa względnie do życia zakonnego⁴⁹.

Niezwykle ważnym środowiskiem formacyjnym jest szkoła:

Wśród środków wychowania wierni powinni bardzo cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania (kan. 796 § 1 KPK).

Synod Plenarny docenia rolę szkół i uczelni, poświęcając im odrębny dokument: *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*⁵⁰. Naucza on:

Najważniejszym zadaniem szkół i uniwersytetów jest kształtowanie umysłów i serc uczniów i studentów, wspomaganie ich w zdobywaniu mądrości i korzystaniu z dóbr kultury, formowanie wrażliwości na dobro i piękno, wspieranie w uzyskiwaniu kompetencji zawodowych⁵¹.

⁴⁶ Por. tamże, s. 33–34.

⁴⁷ Tamże, s. 34.

⁴⁸ Por. kan. 793, 774, 835, 1136.

⁴⁹ Por. II PSP, s. 35.

⁵⁰ Tamże, s. 49–63.

⁵¹ Tamże, s. 50.

Zatem zadaniem szkoły, na każdym jej poziomie, począwszy od szkół podstawowych aż po uniwersytety, jest formacja – kształtowanie charakteru i kształcenie w różnych dziedzinach wiedzy. Zadanie to, rzecz zrozumiała, inaczej spełniają szkoły podstawowe i średnie, a inaczej szkoły wyższe⁵². Każda szkoła winna być miejscem i narzędziem ewangelizacji. Szkoła ewangelizuje i potrzebuje ewangelizacji. Włączenie wszystkich szkół w dzieło nowej ewangelizacji postuluje Synod Plenarny⁵³. Szczególne zadania wyznacza szkole katolickiej:

Szkoła katolicka w duchu wolności i miłości pomaga uczniom, aby w rozwijaniu własnej osobowości kierowali się prawdą o nowym stworzeniu, którym stajemy się przez chrzest, a także aby poznanie świata, życia i kultury człowieka, które stopniowo zdobywają, było oświetlone wiarą⁵⁴.

Wychowanie inspirowane wiarą staje się szczególną formą apostołstwa w szkole katolickiej.

Innymi środowiskami formacyjnymi są: parafie, diecezje, organizacje, stowarzyszenia, i ruchy katolickie, w których dokonuje się także instytucjonalna współpraca wiernych świeckich i pasterzy. O tym powiemy poniżej.

Współpraca świeckich z pasterzami

Soborowe dowartościowanie wiernych świeckich uwypukliło niezbędny element ich posłannictwa w świecie, którym jest współpraca z pasterzami. Budowanie i rozwój Kościoła – Ciała Chrystusowego w świecie nie jest możliwy bez wzajemnej współpracy pasterzy i świeckich:

Po tym zażyłym obcowaniu z sobą świeckich i pasterzy spodziewać się należy rozlicznych dóbr dla Kościoła: dzięki temu bowiem w świeckich umacnia się poczucie własnej odpowiedzialności, wzmagają się zapał i łatwiej siły świeckich łączą się z pracą pasterzy⁵⁵.

⁵² Por. J. Dyduch, *Posłannictwo szkoły w świetle II Polskiego Synodu Plenarnego*, „Prawo Kanoniczne” 45 (2002) nr 1–2, s. 91.

⁵³ Por. II PSP, s. 20.

⁵⁴ Tamże, s. 51.

⁵⁵ KK, n. 37.

Owoce tej zażyłej współpracy jest spotęgowanie działalności apostołskiej świeckich, dzięki czemu z większym zapalem i gorliwością wykonują posłannictwo do świata. Kościół swoje posłannictwo wobec świata spełnia przez świeckich i pasterzy: biskupi, proboszczowie i inni kapłani, tak diecezjalni, jak i zakonni niech pamiętają, że prawo i obowiązek apostołowania są wspólne wszystkim wiernym, czy to duchownym czy świeckim (...)⁵⁶

Soborową ideę o współpracy świeckich z pasterzami w dziele posłannictwa Kościoła w świecie podejmuje Synod Plenarny:

Tymczasem wielkim sprawdzianem wiarygodności kapłańskiej jest umiejętność współpracy ze świeckimi, ufania im, słuchania, rozmawiania, zasięgania opinii, uczenia się od nich⁵⁷

Wezwanie Synodu do współpracy jest tym bardziej naglące, że system komunistyczny przyzwyczyił wielu duchownych, skądinąd bardzo gorliwych, do modelu Kościoła – twierdzy, a nie wspólnoty wspólnot. Wielu kapłanów, nieufnych wobec laikatów, zamyka się na inicjatywy świeckich, nie jest zainteresowanych współpracą z nimi, która powinna dokonywać się przede wszystkim na forum parafialnym⁵⁸.

Synod podkreśla znaczenie parafii jako podstawowej komórki Kościoła, w której spotykają się pasterze z wiernymi świeckimi. Wzywa także do kształtowania nowego modelu parafii jako wspólnoty wspólnot. Zaprasza również do przeprowadzenia synodalnego rachunku sumienia:

Czy nasza parafia to piramida – hierarchiczna organizacja, na czele której stoi proboszcz, myślący, decydujący i pracujący za wszystkich, czy też – wspólnota wspólnot skoncentrowanych wokół duszpasterza będącego jej animatorem?⁵⁹

Ten synodalny rachunek sumienia dotyczy nie tylko duszpasterzy, ale także wiernych świeckich, ich podejścia do współpracy z duszpasterzami, podejmowania inicjatyw apostołskich i ewangelizacyjnych. Synod proponuje odnowę parafii, pogłębienie wzajemnej współpracy poprzez zaproszenie świeckich do współuczestnictwa⁶⁰. Parafia winna stać się dla świeckich szkołą posłannictwa i miejscem ich promocji:

⁵⁶ DA, n. 25.

⁵⁷ II PSP, s. 169.

⁵⁸ Por. tamże, s. 169.

⁵⁹ Tamże, s. 22.

⁶⁰ Por. tamże, s. 22–24.

Spełnienie wielkiego zadania, jakie Chrystus powierzył Kościołowi, zakłada, że świeccy nie będą tylko przedmiotem troski duszpasterskiej, lecz staną się pełnoprawnym podmiotem działalności duszpasterskiej Kościoła, że dokona się autentyczna promocja laikatu polskiego na poziomie parafii⁶¹.

Przez swoje wskazania Synod Plenarny włącza się w posoborowe nauczanie o parafii, które ją dowartościowuje. Czyni to w szczególności Synod Biskupów z r. 1987, poświęcony powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie:

Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a ponieważ samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek⁶².

Synod Biskupów nawołuje świeckich do czynnego udziału w życiu własnego Kościoła partykularnego – diecezji, do której należą, aby angażowali własne siły w przedsięwzięcia diecezjalne⁶³. Do inicjowania i popierania współpracy katolików świeckich z duszpasterzami na terenie diecezji wzywa biskupów Polski Synod Plenarny⁶⁴.

Instytucjonalnym wyrazem współpracy wiernych świeckich z pasterzami, zarówno na szczeblu diecezjalnym jak i parafialnym, są rady duszpasterskie i rady ekonomiczne. Do ich tworzenia nawołuje Synod Plenarny:

Synod przypomina, że Kodeks Prawa Kanonicznego zobowiązuje do tworzenia parafialnych rad ekonomicznych oraz zaleca tworzenie rad duszpasterskich⁶⁵.

Katolicy świeccy, członkowie tych rad, mają służyć pasterzom swoimi opiniami, doświadczeniem, radami, wystrzegając się postaw roszczeniowych. Należy w tych gremiach zaznajamiać świeckich z zasadami współpracy⁶⁶. Zgodnie z nauczaniem soborowym, poszerzonym przez dokumenty posoborowe, rady duszpasterskie mogą odegrać wielce korzystną rolę dla Kościoła partykularnego. Prawodawstwo ukazuje ich reprezentatywny i doradczy charakter (por. kan. 511–514, 536 KPK). Biskup winien cenić głos doradczy rad i starać się korzystać z ich,

⁶¹ Tamże, s. 22–23.

⁶² *Christifideles laici*, 30 XII 1988, Vatican 1989 (= ChL), n. 36.

⁶³ Por. tamże, n. 25.

⁶⁴ Por. II PSP, s. 21–22.

⁶⁵ Tamże, s. 23.

⁶⁶ Por. tamże, s. 23, 154.

zwłaszcza zgodnej, opinii. Wydaje się, że nie byłoby to w porządku, gdyby życzliwe rady, będące wyrazem troski o dobro Kościoła, pominął milczeniem i nie wziął ich pod uwagę. Taka postawa przekreślałaby w ogóle sens ich istnienia⁶⁷. Podobnie proboszcz winien korzystać z pomocy parafialnej rady duszpasterskiej. Biorąc pod uwagę strukturę Kościoła partykularnego i parafii, trzeba zaznaczyć, że relacje biskup – rada duszpasterska różnią się od relacji proboszcz – rada duszpasterska.

Odrębne zadania od rad duszpasterskich posiadają rady ekonomiczne. Diecezjalna rada ekonomiczna świadczy pomoc biskupowi w zarządzaniu sprawami majątkowymi (por. kan. 492–493 KPK). Parafialna rada ekonomiczna pomaga proboszczowi w administrowaniu dobrami parafialnymi zgodnie z przepisami prawa (por. kan. 537 KPK). Rada ta jest kontynuatorką przewidzianej przez KPK z 1917 roku rady fabryki kościoła (*concilium fabricae ecclesiae*, por. kan. 1183 § 1). Nowe zadania rady ekonomicznej, jej znaczenie i struktura zostały ukształtowane w oparciu o dokumenty posoborowe⁶⁸. Wydaje się, że Polski Synod Plenarny zbyt ogólnikowo i pobieżnie potraktował zarówno rady duszpasterskie jak i ekonomiczne, chociaż są one ważnym instrumentem realizacji posłannictwa świeckich w świecie.

Takim narzędziem są także dla świeckich stowarzyszenia, organizacje i ruchy apostołskie. Są one nie tylko środowiskami ich formacji, ale także stwarzają duże możliwości realizowania posłannictwa świeckich w świecie. Synod Plenarny, odwołując się do Jana Pawła II, naucza: „Niezastąpionym środkiem formacji apostołskiej są organizacje, stowarzyszenia i ruchy katolickie” oraz „wielu świeckich uczestniczących w ruchach katolickich wnosi cenny wkład w życie Kościoła i społeczności świeckiej”⁶⁹. Wśród stowarzyszeń katolików świeckich wiodące miejsce zajmuje Akcja Katolicka. Synod przywołuje przemówienie Jana Pawła II stwierdzając:

Wśród nich szczególne miejsce zajmuje Akcja Katolicka, która kiedyś w Polsce była tak żywa i przyniosła tyle wspaniałych owoców⁷⁰.

⁶⁷ Por. J. Dyduch, *Rada Duszpasterska i Rada Kapłańska*, „Prawo Kanoniczne” 27 (1984) nr 3–4, s. 67.

⁶⁸ Por. P. Kasprzyk i Z. Baranowski, *Parafialna Rada do spraw Ekonomicznych*, Sandomierz 2001, s. 136.

⁶⁹ II PSP, s. 149, 153.

⁷⁰ Tamże, s. 149.

Zgodnie z programem Synodu Akcja Katolicka w Polsce ze względu na zmiany, jakie zaszły w Kościele i w życiu społecznym, nie chce być tylko kontynuatorką chlubnych tradycji, ale poszukuje nowej pozycji w Kościele i w świecie oraz na nowo pragnie określić swoje zadania⁷¹.

Zakończenie

Przypomniana i pogłębiona przez Sobór Watykański II, nauka o świeckich posłanych przez Chrystusa do świata znajduje swoje odzwierciedlenie w II Polskim Synodzie Plenarnym. Naucza on, że wierni świeccy są posłani do świata po to, aby dokonać odnowy porządku doczesnego w duchu zasad ewangelicznych. Ta misja jest tym bardziej nagląca, gdyż porządek doczesny współcześnie podlega dewastacji etycznej. Do spełnienia tych zadań świeccy potrzebują wielorakiej formacji. Posłannictwo świeckich w świecie dokonuje się we współpracy z pasterzami.

⁷¹ Por. tamże, s. 153.

**La missione dei fedeli laici nel mondo
nella luce del II Sinodo Plenario della Polonia
Riassunto**

La Chiesa è mandata al mondo per fondare il Regno di Dio attraverso l'annuncio efficace del messaggio evangelico. La Chiesa compie questa missione pure attraverso i laici, i quali sono stati chiamati da Dio a rinnovare il mondo nello spirito del Evangelo.

La missione dei laici nel mondo esige la loro formazione, la quale si effettua nei ambienti educativi come: famiglia, scuola, parrocchia e diocesi. I laici compiendo questa missione collaborano con i pastori. L'insegnamento sulla missione dei laici nel mondo fu ricordato ed approfondito dal Concilio Vaticano II e poi dal II Sinodo Plenario della Polonia.